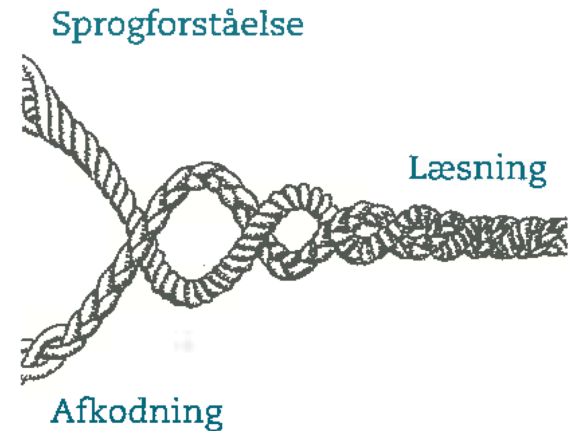

Ordblindhed og andre læsevanskeligheder

25/9 2015

Hanne T. Daugaard
Cand. mag i Audiologopæd,
Ph.d.-studerende,
Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, KU.

Læsning

Efter Scarborough (2001), gengivet i Oakhill,
Cain & Elbro, (2015)

Læsning = Afkodning x Sprogforståelse

(Hoover & Gough, 1990; Gough, Hoover, Peterson, 1996)

Belæg for *den enkle læsemodel*:

1. **Dobbeltdissociation for læsevanskeligheder** (fx Catts, Adlof & Weismer, 2006)
2. **Forskellige sproglige færdigheder forudsiger afkodning og sprogforståelse over tid** (Muter, Hulme, Snowling & Stevenson, 2004; Oakhill & Cain, 2012)
3. **Den relative betydning af afkodning og sprogforståelse for læsning ændres over tid** (Gough et al., 1996; Chen & Vellutino, 1997)
4. **Afkodning og sprogforståelse er i *forskellig* grad associeret med andre kognitive færdigheder og viden** (Cutting & Scarborough, 2006; Oakhill & Cain, 2012; Rowe, Miller, Ebenstein & Thompson, 2012)

Afkodning

- Alle processer der leder til identifikation af et skrevet ord
- Det kan være identifikation via
 - de enkelte bogstavers lyd
 - analogier med kendte ord
 - direkte genkendelse af den unikke bogstavfølge ("ordbilledet")

(Ehri, 2005)

Sprogforståelse

- Processer som
 - aktivering af ordenes betydning
 - analyse af sætningsopbygning
 - integrering af de enkelte sætningers betydning
 - og inferensdragning (tanke Slutninger) på tværs af de enkelte ord og sætninger

(Perfetti, Landi & Oakhill, 2005)

Læsevanskeligheder

Ordblindhed

- Specifik indlæringsvanskelighed
- Vanskeligheder med at lære at udnytte **skriftens lydprincip**
 - Svært ved at tildele de korrekte sproglyde til bogstaverne og danne den korrekte syntese af lydene
- Særlige problemer med læsning af nye ord
- Langsomt i gang med at læse
- Vedvarende problemer med læsehastighed og stavning

Skriftens lydprincip

- Det grundlæggende princip i alfabetiske skrifter
- Dikterer koblingen mellem bogstaver og sproglyd

Lydprincip 1:

- Til hvert bogstav hører en standardudtale, fx modsvares bogstavet p i *pose* af en p-lyd [p]

Lydprincip 2:

- De omkringstående bogstaver kan medføre en betinget udtale for et bogstav, fx modsvares bogstavet p i *spil* og *kop* af en b-lyd [b].

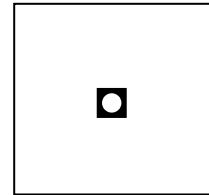
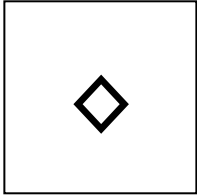
Lær at udnytte skriftens lydprincip

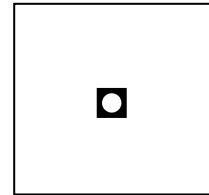
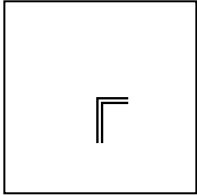
Prøv at

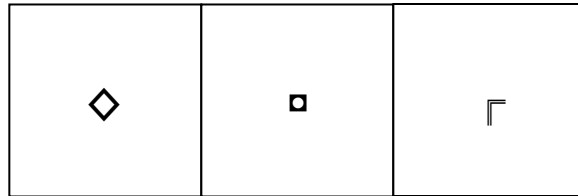
- Indlære et alfabet (bogstavernes lyde)
- Lære at lave syntese

Daugaard, Elbro & Gellert (2011)

International definition

Dyslexia is a specific learning disability that is neurobiological in origin. It is characterized by difficulties with accurate and/or fluent word recognition and by poor spelling and decoding abilities. These difficulties typically result from a deficit in the phonological component of language that is often unexpected in relation to other cognitive abilities and the provision of effective classroom instruction. Secondary consequences may include problems in reading comprehension and reduced reading experience that can impede growth of vocabulary and background knowledge.

(Lyon, Shaywitz & Shaywitz, 2003).

Underliggende fonologiske svagheder

- Findes hos næsten alle ordblinde
- Kan afdækkes med test af fonologisk opmærksomhed og bearbejdning af sproglyd, fx
 - ”Tag en lyd væk”
 - Spoonerismer
 - Nonordsgentagelse

Læsevanske-
ligheder

De største vanskeligheder
– også med bogstaver og sprogforståelse

Store vanskeligheder
– også med umiddelbar ordgenkendelse

Ordblindhed: Vanskeligheder med skriftens lydprincip:
usikker og langsom læsning

Sproglige
vanskeligheder

Også begrænset ordforråd og sproglig hukommelse –
sammensatte vanskeligheder

Også langsom benævnelse - dobbelte vanskeligheder

Vanskeligheder med sproglyde

Efter Elbro (2007)

Specifikke vanskeligheder med sprogforståelse i læsning (dårlige forståere)

Definition udledt af den enkle læsemodel:
'Vanskeligheder med tekstforståelse, som ikke
skyldes dårlig afkodning' (Daugaard, 2015)

Mulige årsager til specifikke vanskeligheder med sprogforståelse i læsning

- Inferensdragning
- Monitorering
- Viden om teksters struktur

Problemer på tekstniveau
(Cain & Oakhill)

Passive læsere

- Ordforråd
- Grammatiske færdigheder

Problemer på ord- og sætningsniveau
(Nation m.fl.)

Sprogvanskeligheder

- Arbejdshukommelse

Sæt din sprogforståelse på prøve

”Imidlertid kan man i moderate magnetfelter også lave elektrospinresonans, hvor det er elektroner, der tipper rundt i magnetfeltet ved bestemte frekvenser”

*Tekst fra Olson (2014),
gengivet i Cain, Elbro & Oakhill (2015)*

Sæt din sprogforståelse på prøve

”Vi lå i Aden i en uges tid. Vi kunne ikke få lov til at sejle, fordi der var problemer med noget last, som skulle losses. Jeg kunne ikke få fat på rederiet. Det skulle foregå via telegram, men vi måtte ikke bruge radiosenderen. Vi tændte for den en enkelt gang, og med det samme satte to små krigsskibe kurs mod os, så vi slukkede igen”

Tekst fra Daugaard (2015)

Tidlige sproglige forudsætninger ved skolestart

(Kendeou et al., 2009; Muter et al. 2004)

Afkodning

- Fonologisk opmærksomhed
- Bogstavkendskab

Sprogforståelse i læsning

- Ordforråd (billedudpegning)
- Lytteforståelse
- Grammatisk opmærksomhed

Tidlige kendetegn for ordblindhed?

I en retrospektiv undersøgelse fandt Scarborough (1990) fx, at ordblinde børn havde haft forskellige sproglige svagheder før skolestart.

2 ½ år	3 ½ år	5 år
Enkel, ensformig sætningsstruktur	Ordforråd (benævnelse og billedudpegning)	Ordforråd (benævnelse)
Udtalefejl		Bogstavkendskab
		Fonologisk opmærksomhed

OBS: Ordblindhed/tidlige læsevanskeligheder forudsiges bedst i børnehaveklassealderen med bl.a. test af bogstavkendskab og fonologisk opmærksomhed.

Referencer

- Catts, H. W., Adlof, S. M. & Weismer, S. E. (2006). Language Deficits in Poor Comprehenders: A Case for the Simple View of Reading. *Journal of Speech, Language & Hearing Research*, 49(2), 278–293.
- Chen, R. S., & Vellutino, F. R. (1997). Prediction of Reading Ability: A Cross-Validation Study of the Simple View of Reading. *Journal of Literacy Research*, 29(1), 1–24.
- Cutting, L. E., & Scarborough, H. S. (2006). Prediction of Reading Comprehension: Relative Contributions of Word Recognition, Language Proficiency, and Other Cognitive Skills Can Depend on How Comprehension Is Measured. *Scientific Studies of Reading*, 10(3), 277–299.
- Daugaard, H. T. (2015) *Hvordan hænger det sammen? Om specifikke vanskeligheder med sprogforståelse i læsning og inferensfærdigheders betydning for læseforståelse*. Ph.d.-afhandling, Københavns Universitet.
- Daugaard, H. T., Elbro, C. & Gellert, A. S. (2011). *Rapport om udvikling og afprøvning af ordblindetest til voksne med dansk som andetsprog*. København: Undervisningsministeriet.
- Ehri, L. C. (2005). Learning to read words: Theory, findings, and issues. *Scientific Studies of reading*, 9(2), 167–188.
- Elbro, C. (2007). *Læsevanskeligheder* (1. udgave, 1. oplag). Kbh.: Gyldendal.
- Gough, P. B., Hoover, W. A. & Peterson, C. L. (1996). Some observations on a simple view of reading. I C. Cornoldi & J. Oakhill (Red.), *Reading comprehension difficulties: Processes and intervention* (s. 1–13). Mahwah, New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates, Publishers.
- Hoover, W.A. & Gough, P.B. (1990). The Simple View of Reading. *Reading and Writing* 2(2), 127-160.
- Kendeou, P., Van den Broek, P., White, M. J., & Lynch, J. S. (2009). Predicting reading comprehension in early elementary school: The independent contributions of oral language and decoding skills. *Journal of Educational Psychology*, 101(4), 765.
- Lyon, G., Shaywitz, S., & Shaywitz, B. (2003). A definition of dyslexia. *Annals of Dyslexia*, 53(1), 1–14.
- Muter, V., Hulme, C., Snowling, M. J. & Stevenson, J. (2004). Phonemes, rimes, vocabulary, and grammatical skills as foundations of early reading development: evidence from a longitudinal study. *Developmental psychology*, 40(5), 665.
- Oakhill, J., & Cain, K. (2012). The Precursors of Reading Ability in Young Readers: Evidence From a Four-Year Longitudinal Study. *Scientific Studies of Reading*, 16(2), 91–121.
- Oakhill, J., Cain, K. & Elbro, C. (2015). *Læseforståelse: indsigt og undervisning*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.
- Perfetti, C. A., Landi, N. & Oakhill, J. (2005). The Acquisition of Reading Comprehension Skill. I M. J. Snowling & C. Hulme (Red.), *The Science of Reading: A Handbook* (s. 227–247). Oxford, UK: Blackwell Publishing Ltd.
- Ramus, F., Rosen, S., Dakin, S. C., Day, B. L., Castellote, J. M., White, S., & Frith, U. (2003). Theories of developmental dyslexia: insights from a multiple case study of dyslexic adults. *Brain*, 126(4), 841–865.
- Rowe, E. W., Miller, C., Ebenstein, L. A., & Thompson, D. F. (2012). Cognitive predictors of reading and math achievement among gifted referrals. *School Psychology Quarterly*, 27(3), 144–153.
- Scarborough, H. S. (1990). Very early language deficits in dyslexic children. *Child development*, 61(6), 1728–1743.
- Vellutino, F. R., Fletcher, J. M., Snowling, M. J., & Scanlon, D. M. (2004). Specific reading disability (dyslexia): what have we learned in the past four decades? *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(1), 2–40.